

УДК 159.947.5

DOI <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2019-5-6>

ІНТЕРЕС ЯК ЕМОЦІЙНЕ ПІДКРІПЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО САМОРОЗВИТКУ

Наталя Мрака

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
вул. Кривоноса, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: ludvik.nata@gmail.com*

Соломія Васюк

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
вул. Кривоноса, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: vasiuk.solo@gmail.com*

Інтерес є одним із чинників емоційного підкріплення мотивації до саморозвитку. Представлені визначення понять «мотивація», «інтерес», «саморозвиток особистості», розглянуто особливості емоційного підкріплення мотивації до саморозвитку особи. Обґрунтовано думку, що формування інтересу як емоційного підкріплення сприяє розвитку самовдосконалення. Світогляд особистості здатен збагачуватися завдяки дії пізнавального інтересу на діяльність. Активізація процесу, а отже, і зростання мотивації до виконання завдань можливо завдяки пізнавальному інтересу.

Ефективна діяльність можлива за умови пізнавального начала, а творчі процеси і дослідження сприяють реконструкції діяльності. Пізнавальний інтерес, що формується спочатку через ігрову діяльність, а потім навчальну – найважливіше утворення особистості, що можливе завдяки соціуму, в якому перебуває особистість на кожному етапі свого розвитку і жодним чином не властиве людині від народження.

У статті розглянуто інтерес як: прояв емоційної активності та інтелектуального процесу; як особливе, емоційно привабливе ставлення особистості до об'єкта на основі життєвого знання і досвіду; спрямованість психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу в руслі винахідництва, прагнення і потреба особистості займатися тією діяльністю, яка приносить задоволення; потужний стимул активності особистості; цілеспрямоване і вибіркове ставлення до навколишнього світу, до його об'єктів, явищ, процесів.

Характеризуючи інтерес, ми акцентували на тому, що він має три маркери: емоційно заряджений стосовно діяльності; у ньому наявна пізнавальна сторона цієї емоції, тобто те, що ми називаємо радістю пізнання; наявний безпосередній мотив, що йде від самої діяльності, тобто діяльність сама по собі привертає та спонукає займатися, незалежно від інших мотивів.

Ключові слова: інтерес, мотивація, мотиватори, саморозвиток особистості, самовдосконалення особистості, емоційний інтелект, емоційна сфера.

Постановка проблеми. Інтерес – єдина мотивація, що здатна зробити діяльність приємним заняттям протягом певного проміжку часу. Зіг Зіглар твердив: «Найчастіше говорять, що мотивації вистаєє ненадовго. Але те ж саме відбувається і з освіжаючим духом, тому і рекомендують його приймати щодня».

Цікавість як процес є необхідним елементом для саморозвитку. Коли мені було п'ять років, мама завжди казала мені, що головне в житті – щастя. Коли я пішла до школи, мене там запитали: ким я хочу бути, коли виросту. Я написала «щасливою людиною». Мені сказали, що я не зрозуміла завдання, а я відповіла, що вони не розуміють життя.

Прагнення зрозуміти поведінку людини спонукає до пошуку чинників, які зумовлюють її активність. Адже саме мотивація становить основу дій особистості, є підґрунтям її вчинків. Мотивація – багатогранний феномен. Люди характеризуються не лише різною вираженістю мотивації, але й різними видами мотиваційних чинників [1, с. 143]. Мотивація як психологічний чинник покликана підвищувати якість роботи, результативність, рівень наданих послуг, поліпшувати мікроклімат у колективі, а також допомагати в досягненні професійних цілей, давати в майбутньому позитивну перспективу.

Проблему мотивації до саморозвитку особистості у різних аспектах досліджували у психологічних працях: І. Бех, М. Вієвська, С. Кузікова, В. Маралов, А. Маркова, А. Маслоу, Б. Мастеров, С. Мінорова, Н. Нізовських, А. Суворов, М. Фрізен, Г. Цукерман, Г. Черняєва та ін.; педагогічних: В. Андрєєв, О. Бережнова, А. Бистрюкова, Л. Бондаренко, Н. Кічук, Е. Кокарева, М. Костенко, Н. Лосєва, С. Некрасова, Е. Остапенко, Г. Поллоз, Л. Рибалко, О. Романовський, Г. Селевко, В. Семиченко, Т. Стрітьєвич, Т. Тихонова, Г. Топчій, П. Харченко, Р. Цокур, А. Чурсіна та ін. Однак варто зазначити, що в психології нині не досить розкрито феномен інтересу як емоційного підкріплення мотивації до саморозвитку. Зокрема, не досить приділено уваги ролі зацікавленості у формуванні мотивації до саморозвитку.

Питаннями мотивації, саморозвитку та самовдосконалення займалися такі науковці, як: Р. Асєєва, Б. Ананьєв, В. Валькова, Н. Кузьміна, Е. Патяєва, Л. Рувінський, А. Соловійова. Проте у науковій літературі не досить висвітлена проблема мотивації саморозвитку особистості.

Мета статті – розкрити феномен інтересу, визначити його природу; розглянути сучасні підходи до розуміння інтересу як емоційного підкріплення мотивації до саморозвитку.

Результати дослідження. Інтерес у психологічних вимірах розглядається як складне та багатогранне явище. Марія Скловська-Кюрі зазначала: «Важливо вірити, що інтерес нам дається не просто так, що за будь-яку ціну його потрібно для чогось використовувати». Інтерес – це поєднання багатьох психічних процесів, що утворюють особливий тонус діяльності, особливі стани особистості: радість від процесу, прагнення заглиблюватися в пізнання цікавого предмета, в пізнавальну діяльність, переживання невдач і вольові прагнення до їх подолання.

Інтерес розглядається як:

– прояв розумової та емоційної активності (С. Рубінштейн);

– специфічне ставлення особистості до об'єкта, викликане свідомістю її життєвого знання і емоційною привабливістю (А. Ковальов).

Г. Шукіна вважає, що насправді інтерес виступає перед нами як:

– винахідлива спрямованість психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу;

– тенденція, прагнення, потреба особистості займатися саме цією галуззю явища, цією діяльністю, яка приносить задоволення;

– потужний стимул активності особистості;

– особливе вибіркоче ставлення до навколишнього світу, до його об'єктів, явищ, процесів.

Н. Морозова характеризує інтерес трьома обов'язковими моментами:

– позитивною емоцією стосовно діяльності;

– наявністю пізнавальної сторони цієї емоції, тобто те, що ми називаємо радістю пізнання;

– наявністю безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності, тобто діяльність сама по собі привертає та спонукає займатися, незалежно від інших мотивів [2, с. 181].

Для нас значущою сферою загального феномена інтересу є пізнавальний інтерес. Основним критерієм пізнавального інтересу є те, що особа збагачує свій світогляд. Завдяки йому активізується процес не тільки пізнавальної, а й будь-якої діяльності людини.

Будь-який вид людської діяльності містить у собі пізнавальне начало, пошукові творчі процеси, дослідження, що сприяють перетворенню діяльності. Будь-яку діяльність людина, одухотворена пізнавальним інтересом, робить з великою пристрасстю та виконує більш ефективно. Пізнавальний інтерес – найважливіше утворення особистості, яке складається в процесі життєдіяльності людини, формується в соціальних умовах її існування і жодним чином не властиве людині від народження [3, с. 118].

Спробуємо уявити собі дитинку, яка грається з м'ячем, школярку, що малює сонечко, студента, що організовує конференцію та художника або композитора, які створюють свій новий шедевр. Чому ці люди здійснюють саме таку активність? Які емоції спонукають їх до діяльності? Звичайно, ми володіємо надто малим обсягом інформації про цих людей та про загальні особливості ситуації, щоб точно визначити мотиви їхніх вчинків. Але якщо додати, що всі люди захоплено та радісно здійснюють свою активність, відчуючи сильні емоції до здійсненої діяльності та не сподіваючись на якусь винагороду ззовні, то можемо стверджувати, що вони перебувають у стані мотивації до саморозвитку.

Розрізняють моральне, інтелектуальне й фізичне самовдосконалення. Моральне самовдосконалення пов'язане із самовихованням, інтелектуальне – із самоосвітою, фізичне – із саморозвитком. Вибір спрямованості самовдосконалення пов'язаний як з установками людини і схильностями її до педагогічної діяльності, так і з конкретними життєвими ситуаціями [4, с. 173].

Виявлені найбільш типові мотиватори, що стосуються трьох сфер відносин (до життя, до людей і до себе) і які показують, заради чого людина може прагнути до саморозвитку. Мотиватори ставлення до життя: заради матеріального благополуччя; заради полегшеного існування; заради кращого життя; заради уникнення неприємностей. Мотиватори ставлення до людей: заради гарних взаємин з людьми; заради альтруїзму, можливості допомагати іншим. Мотиватори ставлення до себе: заради самореалізації. Установки, пов'язані зі ставленням до життя, зустрічаються частіше, ніж установки, що характеризують ставлення до себе [5, с. 64].

Різноманітні психологічні практики, спрямовані на самовдосконалення й саморозвиток, додадуть новий вимір до сприйняття світу, розширять життєві перспективи, відкриють нові можливості, збагатять життя масою ідей і корисних навичок і, зрештою, зроблять його глибоким і повним. Однак на цьому шляху людині може знадобитись допомога, позаяк потрібно буде пройти три етапи.

Перший етап передбачає знайомство із собою. Інколи ми самі дивуємось, коли дізнаємося скільки всього потаємного знаходиться у нас всередині. Антуан де Сент-Екзюпері зазначав, що: «Якщо ти хочеш побудувати корабель, не треба скликати людей, планувати, ділити роботу, діставати інструменти. Треба заразити людей прагненням до нескінченного моря. Тоді вони самі побудують корабель». Саме в таких випадках люди дивуються, як багато приховано в глибині їхньої свідомості. Раптом виявляються таємничі взаємозв'язки між їхніми вчинками й давно забутими дитячими переживаннями. Раптово відкриються нові таланти. Вони вивчать мову тіла й наочно зрозуміють, що говорять їм цією мовою інші люди.

Другий етап – зміна себе. У житті часто трапляються події, які не завжди нам до вподоби. Саме такі ситуації змушують нас приймати швидкі рішення, дивитись на деякі речі під іншим кутом зору. Тоді людина починає змінювати себе і свої думки. Вона

покінчить із залежністю від власного минулого й навчиться досягати бажаного майбутнього через зміну сьогодення. Вона довідається секрет успішних людей і навчиться сама досягати успіху.

Третій етап – світ довкола неї стане дружелюбним учителем і джерелом натхнення. Людина виявить, що реальність податлива й пластична, що можна впливати на події й навіть змінювати їх у потрібному напрямі. Вона навчиться краще розуміти себе й оточуючих. Головне, щоб людина не стояла на місці, вчилася, росла, давала своїй особистості розвиватися. Адже в цьому разі відсутність руху вперед рівнозначно руху назад [6, с. 151].

Отже, для успішної мотивації до саморозвитку особистості немає об'єктивних перешкод. Основне – не забувати про позитивні емоційні фактори, які є сильним стимулом людини до саморозвитку. Емоційна функція характеризується проявом у процесі творчого мислення відповідного емоційного стану особистості на основі натхненності, емоційної збудливості, евристичних станів, осяянь і сприяє творенню емоційно-позитивного ставлення особистості до процесу творчого мислення, забезпечує її активне прагнення до творчого вирішення життєвих ситуацій.

Розвиток особистості як процес і результат визначається низкою внутрішніх факторів, основними з яких є:

- високий рівень готовності до саморозвитку;
- сформованість багатоконтекстного творчого мислення;
- розвиненість емоційної сфери особистості;
- здатність ефективно вирішувати внутрішньоособистісні конфлікти;
- сформованість досвіду в сфері саморозвитку;
- ціннісне ставлення до самовдосконалення.

Формування та розвиток емоційної сфери особистості варто розглядати як продуктивний фактор саморозвитку. Якщо ми говоримо про саморозвиток особистості, то насамперед потрібно звертати увагу на емоційний інтелект або емоційну компетентність.

Надзвичайну роль відіграє емоційний інтелект у ситуаціях, в яких необхідно подолати труднощі. Можна стверджувати, що сутність здібності особистості до керування емоційним станом у процесі творчої діяльності полягає в умінні самостійно нейтралізувати негативні емоції, що виникають під час вирішення творчих завдань, і актуалізувати позитивні емоції, які допомагають процесу саморозвитку.

Здатність ефективно вирішувати внутрішньоособистісні конфлікти – ще один фактор продуктивності розвитку особистості. Внутрішньоособистісний конфлікт з неминучістю супроводжує процеси саморозвитку; боязнь кризи або нездатність подолати його конструктивно служить перепоною для самореалізації. Водночас за певного рівня саморозвитку можна знизити рівень внутрішньоособистісних конфліктів до оптимального [7, с. 98].

Стійкість мотивації саморозвитку залежить від стійкості ідеалу (образів ідеальних особистостей, ідеального «Я» і незмінності самооцінки). У результаті оцінювання себе суб'єкт виявляє в себе недоліки, які, як відзначають Л. Рувінський і А. Соловйова, можуть мати різну природу. З одного боку, під недоліком він може розуміти відставання від норми розвитку позитивної якості, з іншого – рівень розвитку позитивної якості порівняно з наявним у нього ідеалом. У цьому разі недолік помітний для оточення і тому вирішальна роль у спонуканні до саморозвитку буде належати власній ініціативі суб'єкта. Можливі випадки, коли під недоліком розуміють наявність негативної якості. Тут самовиховання виражається в перевихованні, що пов'язане з ламанням старих негативних стереотипів, з виникаючим у особистості внутрішнім конфліктом (з «боротьбою мотиваторів») [8, с. 3].

Ефективність самовдосконалення залежить від стійкості самооцінки. Нестійкості самооцінки додає стихійність, суперечливість результатів, що досягаються в якій-небудь

діяльності: сьогодні випадково досяг успіху, а завтра так само випадково зазнав невдачі. Це веде не до планомірного й систематичного самовдосконалення на основі установки, що діє тривалий час, а до виправлення вчинків, результатів, тобто ситуативного поводження на основі короточасних мотивів, тому збереження стійкості мотиваційної установки можна здійснювати через регуляцію рівня самооцінки [9, с. 2].

Зазвичай людям властиве прагнення до кращого. Нам завжди хочеться вже сьогодні вміти й мати більше, ніж учора. Фрідріх Ніцше відзначав: «Ніхто не зможе побудувати для вас міст, на якому ви маєте перетнути потік життя, ніхто, крім вас самих».

Найбільш активні особистості зазвичай не бажують чекати милостей від природи й готові на себе брати відповідальність за своє життя. Як правило, це ті, хто здатні до самонавчання й саморозвитку особистості. Хтось хоче розвинути свої здібності, а хтось – виявити в собі приховані таланти. Один хоче зробити своє життя цікавішим, іншому важливий професійний ріст і він хоче знати секрети досягнення вершин кар'єри. Хтось прагне розв'язати проблеми взаємин з близькими, а хтось – стати володарем своєї долі. Можливо, одного підштовхнуть до саморозвитку зміни навколишнього світу, а інший вирішить змінитися сам, щоб змінити світ. Мотивація може бути найрізноманітнішою. Але у будь-якому разі основним рушієм мотивації до саморозвитку є інтерес.

Завжди потрібно прагнути не до успіху, а до інтересів, які він нам дає. За своє життя ми можемо пропустити 50 000 кидків, програти 30 000 ігор, зазнавати поразок знову і знову. Але наприкінці завдяки мотивації досягнути довгоочікуваного успіху.

Але як себе мотивувати до саморозвитку? Запам'ятайте, не можна підтримувати мотивацію, якщо не бути готовим до невдач, а вони обов'язково будуть. Непідготовленість до невеликих неприємностей або провалів призводить до розчарованості і змушує відмовитися від продовження наміченої роботи. Ви маєте бути впевнені, що завжди можете вчасно виправити свої помилки і зробити роботу краще, ніж раніше. Шукати мотивацію для саморозвитку легше, якщо постійно думати про ціль, після досягнення якої ви отримаєте те, чого хотіли досягти. Уявляйте себе в майбутньому. Перестаньте боятися труднощів і не думайте про речі, яких ви хочете уникнути. Для обмірковування своїх дій треба використовувати лише позитивні терміни. Старайтеся записувати всі отримані результати, навіть негативні. Фіксуйте їх постійно, це допоможе не втратити інтерес до свого заняття і знаходити постійно нові стимули для подальшої роботи. Ваша мета має бути завжди перед очима.

Висновки. Отже, ми можемо зазначити, що мотивація до саморозвитку – це індивідуально-психологічна особливість особистості, що забезпечує успішність і якісну своєрідність процесу пошуку, придбання та осмислення нової інформації. Тому вважаємо, що інтерес є одним із критеріїв розвитку мотивації до самовдосконалення особистості, оскільки під впливом емоцій активізується вся пізнавальна діяльність, що лежить в основі пошукової діяльності. Тому вважаємо, що для розвитку особистості важливим аспектом є наявність сприятливих чинників та інтерес.

Список використаної літератури

1. Захарко О.В. Внутрішня мотивація як психологічний феномен. Львівський національний університет імені Івана Франка. *Психологічне здоров'я і суспільство*. № 3, 2008. 356 с.
2. Парамонова Л.А. Дошкольное и начальное образование за рубежом. История и современность : учебное пособие. Москва : Академия, 2001. 239 с.
3. Субботский Е.В. Ребенок открывает мир : книга для воспитателей детского сада. Москва : Просвещение, 1991. 207 с.

4. Князян М.О. Формування пізнавальної мотивації дослідницької діяльності студентів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003, № 1. 648 с.
5. Маслоу А.Х. Мотивация и личность. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 352 с.
6. Токар Н.Ф. Динаміка мотивації в процесі професійної підготовки. *Педагогіка і психологія*. 1997, № 4. 342 с.
7. Пінська О.В. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009, № 14. 654 с.
8. Занюк С.С. Психология мотивации. Киев : Эльга-Н; Ника-Центр, 2002. 352 с.
9. Асеев В.Г. Детерминация психического развития личности. Москва : Изд-во РАГС, 2004. 32 с.

INTEREST AS AN EMOTIONAL REINFORCEMENT MOTIVATION TO SELF-DEVELOPMENT

Natalia Mraka

*Lviv State University of Internal Affairs,
Krivonosya str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: ludvik.nata@gmail.com*

Solomia Vasyuk

*Lviv State University of Internal Affairs,
Krivonosya str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: vasiuk.solo@gmail.com*

Interest is one of the factors of emotional reinforcement of motivation to self-development. Representation of definition of concepts “motivation”, “interest”, “self-development of personality”, considered peculiarities of emotional reinforcement of motivation to self-development of personality. The opinion is that the formation of interest as emotional reinforcement contributes to the development of self-improvement. The worldview of the personality is able to be enriched by the action of cognitive interest in activity. Activation of the process, and therefore the increase of motivation to perform tasks is possible due to cognitive interest.

Effective activity is possible under condition of cognitive beginnings, and creative processes and researches contribute to reconstruction of activity. Cognitive interest that is formed first through the gaming activity, and then the educational – the most important formation of the person, which is possible thanks to the society, where the person is at every stage of development and in no way inherent to the person from Birth.

The gender is considered to be of interest as: the manifestation of emotional activity and intellectual process; as a special, emotionally attractive attitude of the person to the object, on the basis of life knowledge and experience; the direction of mental processes of man on objects and phenomena of the world in mainstream invention; desire and need of personality to engage in the activities that bring pleasure; powerful stimulus of personality activity; purposeful and selective attitude to the surrounding world, to its objects, phenomena and processes.

Describing the interest, we emphasized the fact that it has three markers: emotionally charged against the activity; it has the cognitive side of this emotion, that is, what we call the joy of cognition; there is a direct motive that comes from the activity itself, that is, activity in itself attracts and prompts to engage, regardless of other motives.

Key words: interest, motivation, motivators, self-development of personality, self-improvement of personality, emotional intelligence, emotional sphere.